

A Waambaar Xa Waan Sin Amun Ibru A Dor Vaamaravazang Pana A Waambaar Angkari

Axazak ka farar xawit na varaar aizina lamaskana a waambaar angkari. A waamua, aza Kristian aizina Tertulian, pana a maariaas malasing AD 200 ka farar xai piaat adu Baanabaas ka varaar a waambaar angkari. Sing saxai taning azanon di piaat Aapolos ka varaar ma azanon di piaat Saailaas ka varaar. Sing saxai naandi vaakdul di piaat adu axazak ka farar, xa farar lalos amun saan Nakmai xa vazei naan kana varaar.

Axazak ka farar naan a Judaa ina xa inaxam paazaai wana Iesu, ma xa farar zin amun Judaa ina di inaxam paazaai wana Iesu. Lamaskana a waambaar angkari naan ka vatangin adu Iesu xa laaup pana amun inaxamang faakdul zin amun Judaa ma amun lus sin naandi ma amun tudax-aiang ma amun lan iwana lotuiang sin naandi ma aizina xa laaup pana amun iza vaakdul. A maariaas iwana fararang ka malasing AD 68.

A baar Amun Ibru xa malasing kari:

- (1) 1:1-4 Iesu naan Naata Nakmai ma xat fatangin Nakmai zin dia
- (2) 1:5-2:18 Iesu xa laaup pana amun aangelo ma naan a Baraai a Vaaroroiang
- (3) 3:1-4:13 Iesu xa laaup pana Moses ma Josua

- (4) 4:14-7:28 Iesu naan a pris laba zin dia
- (5) 8:1-9:28 A rudaxaiang faaxur
- (6) 10:1-39 A talazang sin Iesu
- (7) 11:1-40 Ainaxam paazaaiang
- (8) 12:1-13:19 Azanon faraviraaiang
- (9) 13:20-25 A vaanongang iwana dorang

Naata Nakmai Xa Laaup Mase Wana Amun Aangelo

¹ Mumua pis Nakmai xa ra dador vaavaras pana atavur amun lan ka varas la ngus amun profet ka waan sin amun kulmua zin dia. ² Singsaxai lamun taan angkari iwana vaanongang, naan ka dador zin dia la nguza Naatna, ina naa ra kalin kuna raumanaiang amun saan faakdul. Ma la mita Naatna, Nakmai xa ra vaziaar amun saan faakdul. ³ Naatna xat pilwilak marazaat pana adi maravaaza Nakmai ma naan ka irur vakilaan Nakmai wana amun lan faakdul. Naan kat katkatong a pira vaakdul angkari wana dorang sina ina xa rauxin a dikdikang. Naan ka ra giu a lan kuna aubina dina ninis siaana amun matmalabuk taksaat sin naandi. Ma araan naan ka giu vanong amun faamuzazang faakdul angkanaan, ka iziar la mit sazaxa zin Nakmai, a Xalxal xa Laaup Marazaat ikula la lia. ⁴ Pana a vaamuzazang kanaan Naatna xa laaup nanga wana amun aangelo. Naan ka laaup marazaat malasing aizina ina Damana xa ra lis sina xa laaup nanga wana aizina amun aangelo.

⁵ Avuna Nakmai xawit na piaat sin ta aangelo malasing kari,

“Nua Naarugu,
ma taning nia ga balas Damaam.” (*Saam 2:7*)

Ma xawit saait na piaat pana ta aangelo malasing
kari,

“Nia gana Damana,
ma naan kana Naarugu.” (*2Sml 7:14, 1Xux
17:13*)

⁶ Ma araan Nakmai xa ra kling fawat a ruaan sina
xula pira angkari, naan ka piaat malasing kari,

“Amun aangelo vaakdul zin Nakmai dina lotu
waan sina.” (*Lus 32:43*)

⁷ Ma xa piaat malasing kari wana amun aangelo
naako,

“Naan kai xul amun aangelo zina xuna balazang
malasing a maaliu.
Naandi zaait naandi amun iaana kilaaiang
sina, ma naan kai xul naandi malasing ax-
aiaf.” (*Saam 104:4*)

⁸ Singsaxai xa piaat malasing kari wana Naatna
naako,

“Nakmai, akin izi xalxaalang sunum kana iziar
bulaai, bulaai ma xana wen faanong.
A rol xuna rasinang a lus laaxur wana a bik-
abar zunum kari, amun matmalabuk ka
tak.

⁹ Gui sasaxot amun matmalabuk ka tak

ma gui maska raksaat pana amun matmal-
abuk taksaat.

Naan avuvuna xanaan Nakmai, Nakmai
zunum ka ra lis a dokdokang sunum
malasing adu xa vukin a wel laaxur la
waarum,

ma xa lis aiza xa laaup pana aizina amun
paliaanum.” *(Saam 45:6-7)*

¹⁰ Ma Nakmai xa piaat saait sin Naatna malasing
kari,

“Piran, la varumaraiang mase gu ra vaziaar a pira
angkari,

ma a bara ma a mof amun faamuzazang ila
mirum.

¹¹ Naandi dina milung faraxai, singsaxai nua guna
iziar bulaai, bulaai.

A dikdikang sin naandi xana vaanong malas-
ing a waan marapi xabaar xa murut.

¹² Guna klaak naandi malasing a wilwilaai a maat
di klaak.

Guna xul naandi malasing axazak ka xul a
marapi xabaar.

Singsaxai nua xawit gut kulxulaai,

ma amun maariaas sunum kana wen
faanong.” *(Saam 102:25-27)*

¹³ Ma Nakmai xawit na piaat saait sin ta aangelo
malasing kari,

“Siar la mit sazaxa zurugu

xa ruaas gana waramin amun purua zunum

ma dina balas akin faiavuzang uru xaakum.”
(Saam 110:1)

¹⁴ Amun aangelo vaakdul, naandi amun laklagai, dit faamuzas aaxan Nakmai. Naan kai kling naandi xuna vawaalang aubina ina naan kana zaxot faulin naandi.

2

Nakmai Xa Zaxot Faulin Dia Naan Adi Zaan Laba Mase

¹ Malasing ma dia dina naxaam fatalamin amun faraviraaian in di ra langarin fanong ma dina valos kuna dina wen taapel varawuk siaana. ² A dorang ina waamua Nakmai xa ra dadorin la nguza amun aangelo, xa ra iziar dikdik. Ma araan axazak ka laxau o xawit na valos a dorang kanaan, Nakmai xa ra lis aikilizang ma vaamaazikang ka tak sina. ³ Tamon malasing kanaan, dia dina mitat faliu aikilizang ma vaamaazikang pana dia tamon di lis a tora dia wana a vaamuzazang iwana zaxot faulinang aubina xa zaan laba marazaat? A vaamuzazang kanaan a Piran nanga xa ra fazei wana. Ma naandi ina di ra langarin a lingna, di ra vatangin sin dia adu xa vaaratunaan. ⁴ Nakmai zaait ka ra vatangin a vaamuzazang iwana zaxot faulinang aubina adu xa vaaratunaan pana amun faakilanang ma amun faaxoxovang ma amun faamuzazang ka banglala ma amun talazang sin a Laklagaai a Raabu ina naa lis farauxin sin aubina lalozang a sasaxotang ma ainaxamang sina.

Iesu Xa Balas Axastunaan Kuna Zaxot Faulinang Aubina

⁵ Nakmai xawit na rasin amun aangelo xuna dina rasin a lus laaxur wana a pira vaaxur ina mur xana balas, naari dia di dador wana. Kawit.
⁶ Sing saxai laza non lamaskana Baar Xoxok, axazak ka piaat sin Nakmai naako,

“Maam aubina, maam nis, kuna nua guna inaxam marazaat pana maam?

Ma aze ra vuvuna, nua gut katkatong maam?

⁷ Gu ra vaziaar maam pana aiziarang ka waanaburut pana zin amun aangelo wana a notaan ka xalxaalif.

Ma gu ra rasin a lawilot iwana aiza laba ma varanopang pana maam,

⁸ ma gu ra rasin amun saan faakdul lawaana xaaka maam kuna maadina rasin a lus laaxur wana naandi.” *(Saam 8:4-6)*

Araan Nakmai xa ra rasin amun saan faakdul lawaana xaaka dia, xa maravas adu xawit na luaa tasaan adu dia dina wen tasin a lus laaxur wana. Sing saxai lamun maariaas angkari, dia xawit di raamin adu amun saan faakdul xat langar zin dia. ⁹ Sing saxai dia di raamin Iesu ina Nakmai xa ra vamumut naan lawaana amun aangelo la notaan ka xalxaalif be xuna naan kana maat saxot aubina vaakdul. Sing saxai taning dia di raamin adu Nakmai xa rasin fanong a lawilot iwana marmari daxaiang ma aiza laba wana naan, avuna wana a maazikang iwana maatang naa ra xazanin. Lamaskana daxaiang sin Nakmai naan ka ra xazanin amun saan iwana maatang kuna vawaalang aubina vaakdul.

¹⁰ Nakmai xa ra vaziaar amun saan faakdul aaxana nanga. Naan ka ra kling fawat Iesu ma

xa ra xazanin a maazikang kuna xana xudul mase ma xana zaxot fawat amala a funalik sina ma dina raumana aiza laba. Avuna Iesu naan a Baraai a Vaaroroiang sin dia. ¹¹ Iesu varaxai wana aubina ina naa ra vaninis siaana amun matmal-abuk taksaat sin naandi, Damana naandi vaakdul be azaxai. Naan avuvuna xanaan Iesu xawit na maangil wana vakilaanang naandi amun taatum sina. ¹² Ma xa piaat sin Nakmai naako,

“Gana fazei wana aizinum sin amun taatum surugu,
ma gana rangan kuna wisfaruiang nua lawalau aubina iwana lotu.” *(Saam 8:4-6)*

¹³ Ma xa piaat saait malasing kari,

“Gana inaxam paazaai nanga wana Nakmai.”
(Aais 8:17)

Ma xa piaat saait malasing kari,

“Taamin, nia xari varaxai wana a funalik ina Nakmai xa ra lis surugu.” *(Aais 8:18)*

¹⁴ Avuvuna dorang pana funalik kanaan, adu aubina wana winpin ma dari. Ma Iesu zaait ka balas axastunaan malasing naandi wana winpin ma dari. Naan ka ra giu malasing kanaan kuna wana matang sina, naan kana vanong pizin a dikdikang sin Saatan, ina xa roting a dikdikang iwana matang. ¹⁵ Iesu xa ra maat kuna vamaraxazang aubina ina a maraautang iwana

maatang ka bulupis naandi wana roroiang faakdul zin naandi. ¹⁶ Ka vaaratunaan, Iesu xawit na ra giu a vaamuzazang kanaan kuna vawaalang amun aangelo, xawit. Naan ka ra giu malasasing kanaan kuna vawaalang amun natnaat sin Aabaraam.* ¹⁷ Naan avuvuna xanaan Iesu xa ra balas malasing nanga amun taatum sina wana amun saan faakdul malasing ma naan ka ra balas a pris ka laaup sin naandi ma xat faamuzas ku Nakmai varaxai wana varamaaluvang ma xat falos a dorang sina. Ma xa ra lis a roroiang sina malasing a talazang kuna Nakmai xana naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sin aubina. ¹⁸ Iesu xat faraxas kana vawaal naandi ina di vaxabebeu naandi wanaze di ra vaxabebeu zaait naan ma xa ra xazanin a maazikang pana.

3

Iesu Xa Laaup Pana Moses

¹ Ma nim amun taatum ninis lamaskana Kaarisito ina Nakmai xa ra kalin, nim naaguna zuruk amun saan ila lia varaxai wana aubina zina, naaguna rasin bulin ainaxamang sinim pana Iesu. Naan a Aaposal ma a Pris ka Laaup ina dia di inaxam paazaai wana ma di dador vaamaravas pana. ² Nakmai xa ra kalin naan pana a vaamuzazang kanaan, ma naan ka los faratunaan naan, malasing Moses saait ka los naan araan ka xatkatong aubina zin Nakmai. ³ A varanopang ina Nakmai xa lis sin Iesu xa

2:16 Aais 41:8-9 * **2:16** Aknaas a dorang kari “amun natnaat sin Aabaraam” adu, aubina di inaxam paazaai malasing Aabaraam. **3:2** Vaak 12:7

laaup pana a varanopang naa lis sin Moses. Ka malasing bani di lis a varanopang pana a rapti xa giu a vaal, ma a varanopang kanaan ka laaup pana varanopang di lis pana a vaal ina naa ra giu. ⁴ Amun faal vaakdul, xa rauxin axazak ka giu, singsaxai Nakmai nanga naan ka ra giu amun saan faakdul. ⁵ Moses naan a iaana kilaaiang sin Nakmai, ma naan ka vaaratunaan pana vaamuzazang sina lawalau aubina zin Nakmai. Naan ka tabung dador vaamaravas lalozang amun dorang ina Nakmai xana fazei wana mur. ⁶ Singsaxai a Mesaaia naan Naata Nakmai ma naan kat faaratunaan pana vaamuzazang sina wana xatkatongang aubina zin Nakmai. Dia aubina zin Nakmai tamon di irur dikdik pana ainaxam paazaaiang ma xawit di maraaut ma di zimbang faraxai wana ainaxam paazaaiang pana amun saan dia di langga wana ina Nakmai xana lis sin dia mur.

Tuaa Di Lis A Tora Dia Zin Nakmai

⁷ Malasing ma dia dina valos a dorang sin a Laklagaai a Raabu ina xa piaat naako,

“Taning tamon naagu langarin a lingna,

⁸ tuaa naagu vadikdik a maskana nim,
malasing amun kulmua zinim di ra giu mumua,
araan di lis a tora naandi zurugu
lamun maariaas naandi di ra iziar la non
bingil ma di ra lalaamangaain nia faavaras.

⁹ Naandi di ra lalaamangaain nia,
naapalaau di ra raamin amun saan nia ga
ra giu lamaskana a maariaas ka zangaafllu
vaaralavaat.

10 Ma naan avuvuna xanaan nia ga boromaazik
pana a watul angkanaan sin amun Judaa,
ma ga piaat malasing kari,

‘Bulaai a maskana naandi xai waan lawalaaui zi-
aagu,
ma xawit di los amun lan surugu.’

11 Malasing ma ga boromaazik ma ga xalxal
malasing kari,
‘Dina wen libis la non surugu iwana zi-
aavuzang.’” *(Saam
95:7-11)*

12 Amun taatum lamaskana Kaarisito, naagu
naknakaai, tuua tazaxai zinim ainaxamang sina
xana los amun matmalabuk taksaat ma xana wen
inaxam paazaai ma xana waan lawalaaui ziaana
Nakmai xa roro. 13 Naaguna vadikdik nim sak-
saxai lamun taan faakdul malasing dit fakilaan
“taning.” Naaguna giu malasing kanaan kuna
xawit ta matmalabuk taksaat kana valos falmur
tazaxai zinim ma xana vadikdik a maskana. 14 Dia
di varawaliaanan faraxai wana Kaarisito tamon
di irur dikdik pana ainaxam paazaaiang ka ruaas
pana vaanongang malasing di ra varumara waa-
mua. 15 Malasing a dorang lamaskana Baar Xoxok
ka piaat naako,

“Taning tamon naagu langarin a lingna,
tuua naagu vadikdik a maskana nim,
malasing amun kulmua zinim di ra giu mumua,
araan di lis a tora naandi zurugu.” *(Saam
95:7-8)*

¹⁶ Nis naandi di langarin a linga Nakmai singsaxai xawit di valos? Faaratunaan mase, naandi vaakdul angbani ina Moses ka ra zaxot pizin naandi la pira laba Ijip. ¹⁷ Nis naandi ina Nakmai xa ra boromaazik pana naandi lamaskana maariaas ka zangaafu vaaralavaat? Faaratunaan mase, naandi ina di ra giu amun matmalabuk taksaat ma di ra maat la non bingil. ¹⁸ Nis naandi Nakmai xa ra xalxal adu dina wen libis la non iwana ziaavuzang sina? Faaratunaan mase, naandi ina di baai dina langar zina. ¹⁹ Malasing ma dia di maravas adu naandi xawit nat faraxas dina albis la non sina iwana ziaavuzang panaze xawit di inaxam paazaai.

4

A Non Sin Nakmai Iwana Ziaavuzang Aaxan Aubina Zina

¹ Nakmai xa ra xalxal zin dia adu dia dina albis la non sina iwana ziaavuzang. Ma a xalxalang kanaan ka iziar nanga taning. Malasing ma dia dina naknakaai, taulaan Nakmai xana tangin tazanon lawalaua nim kawit nat faraxas dina albis. ² Avuna dia zaait di langarin fanong a Dorang Daxa malasing amun kulmua zin dia. Naadi ra langarin singsaxai xawit na vawaal naandi, wanaze xawit di inaxam paazaai wana. Naandi xawit di malasing amun paliaana naandi ina di inaxam paazaai ma dit falos a dorang sin Nakmai. ³ Ma dia ina di inaxam paazaai, dina albis la

non sina iwana ziaavuzang. Singsaxai amun kul-mua angkaina zin dia xawit di inaxam paazaai, Nakmai xa piaat pana naandi malasing kari,

“Ga boromaazik ma ga xalxal malasing kari,
‘Naandi dina wen libis la non surugu iwana zi-aavuzang.’” *(Saam 95:11)*

Singsaxai naan ka ra vanong a vaamuzazang sina la raan naan ka vaziaar a pira angkari mumua pis. ⁴ Avuna xa maravas adu naan ka ra nimm-imanin a non iwana ziaavuzang panaze a Baar Xoxok ka dador wana a vawizik uruaiang a raan malasing kari, “Ma wana vawizik uruaiang a raan Nakmai xa ziaavus pana amun faamuzazang faakdul zina.” *(Var 2:2)*

⁵ Ma lamaskana a non angkanaan di ra vakot fanong, Nakmai xa piaat naako, “Naandi dina wen libis la non surugu iwana ziaavuzang.”

⁶ Naandi ina di tabung langarin a Dorang Daxa, xawit di albis la non sina iwana ziaavuzang panaze xawit di valos a dorang sin Nakmai. Singsaxai a lan ka ralakas nanga aaxan azanon aubina rawarak kuna albizang la non iwana zi-aavuzang. ⁷ Malasing ma Nakmai xa kalin aza raan ma naa vakilaan “taning” panaze amun maariaas ka varas lamuraana naandi xawit di valos a dorang, Nakmai xa dador nanga wana a non sina iwana ziaavuzang. Naan ka dador la nguza Dewit malasing kari,

“Taning, tamon naagu langarin a lingna

tuaa naagu vadikdik a maskana nim.” (*Saam 95:7-8*)

⁸ Tamon Josua xa lek lis a ziaavuzang sin amun kulmua zin dia araan di albis Kenaan, Nakmai xa lek pen dador mur wana taza raan tawarak kuna aubina dina albis la non sina iwana ziaavuzang. ⁹ Malasing ma a ziaavuzang sin aubina zin Nakmai xa iziar nanga, malasing a raan iwana ziaavuzang sin Nakmai la vawizik uruaiang a raan. ¹⁰ Avuna araan axazak ka albis la non sin Nakmai iwana ziaavuzang, naan ka ziaavus pana vaamuzazang sina malasing Nakmai xa ra ziaavus pana amun faamuzazang sina. ¹¹ Malasing ma dia dina gut kuna albizang la non angkanaan iwana ziaavuzang, kuna xawit tazaxai zin dia xana malasing aubina ina xawit di ra valos a dorang ma xawit di albis la non sin Nakmai iwana ziaavuzang.

¹² Avuna a dorang sin Nakmai xa roro ma xat faamuzas dikdik. Ka fangan marazaat nanga wana a baainaat ka fangan pana uritna urua varaxai. Kai suk dia ma xai ftuk fatawaraxin a laklagaai zin dia ziaana maskana dia. Ma xai albis ma xai ftuk fatawaraxin amun non amun tuan dit faadumduma varaxai ziaana a miak.* Ma xai klis amun inaxamang ma amun sasaxotang ila maskana dia. ¹³ Ma xawit tazaar Nakmai xa ra vaziaar xa izi vunfun lamarana. Amun saan faakdul xa irur la maravas lamarana. Ma mur

4:8 Lus 31:7, Jos 22:4 **4:10** Var 2:2 * **4:12** A dor lalaamangaai wana a baainaat ka malasing kari: A dorang sin Nakmai xat faraxas kana tangin aze ramun saan ka izi vunfun lamaskana dia.

dia dina rur lamarana ma dina pitfiaat amun saan faakdul dia di ra giu vanong.

Iesu Naan A Pris Ka Laaup Sin Dia

¹⁴ Iesu Naata Nakmai, naan nanga a pris ka laaup ina xa ra waan ikula la lia. Malasing ma dia dina irur dikdik pana amun faraviraaiang dia di inaxam paazaai wana ma di fazei wana. ¹⁵ Avuna a pris ka laaup sin dia xa rexaas adu dia xawit ta dikdikang ma naan kat maluf dia, wanaze di ra tabung faxabebeu xalaak naan pana amun faaxabebeuang faakdul, malasing be dit faxabebeu dia wana, singsaxai naan kawit na giu ta matmalabuk taksaat. ¹⁶ Malasing ma tuua dia dina maraaut singsaxai dina waan la kin izi xalxaalang sin Nakmai iwana lizang a daxaiang. Dina waan sina xuna naan kana maluf dia ma xana lis a daxaiang sin dia xuna vawaalang dia wana amun maravanang sin dia.

5

¹ Amun paamua vaakdul zin amun pris sin amun Judaa, Nakmai xa ra kalin naandi zi-aana ubina zin amun Judaa, ma xa rasin naandi xuna irur vakilaanang aubina lamarana. Di ilis amun talazang ma dit faif amun kaktalavaat kuna Nakmai xana naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sin naandi. ² A waamua zin amun pris sin amun Judaa xat faraxas kana vaamuzas faraxai wana matmalabuk iwana mainovang ka waan sin aubina ina xawit di rauxin a mazamang ma di gigiu amun taksaarang, panaze naan saait kawit ta dikdikang, avuna naan saait be axastunaan.

³ Naan avuvuna xanaan naan kana faaif talazang kuna zaf pizinang amun matmalabuk taksaat sin aubina, ma xuna zaf pizinang saait amun matmalabuk taksaat sina. ⁴ Kawit pana inaxamang sina nanga naan ka zuruk a vaamuzazang laba angkanaan sin a waamua zin amun pris sin amun Judaa. Pana viraaiang sin Nakmai nanga a rapti xana balas a waamua zin amun pris sin amun Judaa, malasing nanga xa ra viring Aaron.

⁵ Ma xa malasing saait bani Kaarisito xawit na valaup naan nanga xuna balazang a pris ka laaup, singsaxai Nakmai xa ra piaat sina malasing kari,

“Nua naarugu,
ma taning nia ga balas Damaam.” (*Saam 2:7*)

⁶ Ma lamaskana aza non lamaskana Baar Xoxok, Nakmai xa piaat saait malasing kari,

“Nua a pris bulaai bulaai,
ma a wat pris malasing Melkizedek.” (*Saam 110:4*)

⁷ Araan Iesu xa raagul iriat laaxur la pira angkari, naan ka dador rataangis lamaskana amun maainungang sina varaxai wana lumara xa waan sin Nakmai, ina xat faraxas kuna zaxot faulinang Iesu ziaana maatang. Ma Nakmai xa langarin amun maainungang sina, wanaze xa ra lis fakdul a roroiang sina zin Nakmai. ⁸ Ka vaaratunaan mase adu Iesu naan Naata Nakmai, singsaxai xa ra xazanin nanga a maazikang. Ma

5:3 Liv 9:7 5:4 Zax 28:1 5:7 Mt 26:36-46, Mk 14:32-42, Lk 22:39-46

a maazikang kanaan ka ra viraai naan kuna va-
los fakdulang Nakmai. ⁹ Araan Nakmai xa ra
waafatok fakdul Naatna, naan ka balas a Baraaia
Vaaroroiang bulaai aaxan naandi vaakdul ina dit
falos naan. ¹⁰ Ma Nakmai xa kalin Iesu xuna
balazang a pris ka laaup malasing Melkizedek.

Tuaa Taxazak Kana Waan Fataling Ainaxam Paazaaiang

¹¹ Maadi rauxin amun dorang ka varas nanga
laloang amun saan angkanaan. Sing saxai xa
lagaf pana maadina vamaravaas aknaaza amun
saan angkanaan sinim, panaze xawit naagut su-
ruk luk fazaus. ¹² Naagu ra inaxam paazaai
vaabung baraaaf faanong, ma naari xat faraxas
ka xuna nim naaguna balas amun maravas.
Sing saxai naagu izi gogof nanga xuna axazak
kana viraai xaarik nim pana a varumaraiang
amun faraviraaiang pana dorang sin Nakmai.
Kawit naagut faraxas naaguna iaan a vanganang
dikdik. Naagu malasing be a kaana nalik di zus.
¹³ Tamon taxazak kai zus nanga, naan be xa popo,
ma xawit na lazan pana a varaviraaiang iwana
amun matmalabuk ka tak. ¹⁴ Naandi ina di makal
di iaan a vanganang dikdik. Naandi di ra valazaan
naandi nanga xuna raamin fakilaanang amun
matmalabuk daxa ziaana amun matmalabuk tak-
saat ma naadi gigi bulin malasing kanaan.

6

¹ Malasing ma, dia dina varaviraai uzaa nanga
wana azanon faraviraaiang kaarik kuna dina
makal wana ainaxam paazaaiang sin dia. Dina

wen faraviraai xaarik pana a varumaraiang amun faraviraaiang pana Kaarisito ina di ra varaviraai vaanong pana. A varumaraiang amun faraviraaiang ka malasing kari: ainaxam taawukang siaana matmalabuk kat falos dia xuna maatang ma ainaxam paazaaiang pana Nakmai ² ma a varaviraaiang iwana baaptaaizang ma varaviraaiang iwana rasing a mit laaxur wana aubina ma a ramaraat puliang siaana maatang ma aikilizang kuna vaamaazikang tapal o wulwulang tapal. ³ Dia dina varaviraai uzaa nanga wana amun faraviraaiang iwana makalang iwana ainaxam paazaaiang tamon Nakmai xa rudaxa wana.

⁴ Azanon aubina di rexaazin fanong a maravas sin Nakmai, ma di ra lalaamangaain fanong a talazang ila lia, ma di izi watu varaxai wana a Laklagaai a Raabu, ⁵ ma di ra xazanin fanong a daxaiang iwana a dorang sin Nakmai ma amun dikdikang sina ina xana balas kudul lamaskana amun taan kana wat lamur. ⁶ Singsaxai tamon azanon di zu ziaana ainaxam paazaaiang sin naandi, xawit nat faraxas taxazak kana zaxot faulin naandi xuna ainaxam taawukang kaarik. Ma a zuiang sin naandi xa malasing di tukfating kaarik Naata Nakmai laaxur wana robuxul ma di vamangil naan la maravas ma aubina di vis naan.

⁷ A dorang lalaamangaai xa malasing kari: A pira ina xa imimin a daanim iwana daavur ina bulaai xai zu, ma xai lis a vanganang kuna vawaalang naandi ina dit faazu, a pira angkanaan Nakmai xai lis a daxaiang pana. ⁸ Singsaxai a

pira ina xai vabalos a lauran ka masang ma amun koxot, ka daxa be wana gof. Kana wen faabung baraaf ma Nakmai xana rasin a raksaatang pana ma mur naana vaif pizin lamaskana xaiaf.

⁹ Amun paasaxo daxa zimaam, ainaxamang simaam ka dikdik adu azaan angkanaan kana wen balas sinim. Ma maadi rexaas adu nim naagu valos a lan kat falos nim pana amun saan daxa iwana zaxot faulinang nim. ¹⁰ Nakmai xai giu be amun saan ka tak. Naan kawit nat faraxas kana naxambain amun gigiuang daxa zinim ma a matmalabuk sinim iwana sasaxotang naan, araan naagu ra vawaal aubina zina, ma a faawalang sinim pana naandi xawit nanga na vaanong. ¹¹ Maadi saxot adu nim saksaxai naagunat maandaau nanga wana faawalang malasing bani bulaai naagu gigiu, xa ruaas a vaanongang. Naaguna giu malasing kanaan kuna amun saan ina naagut simbang pana varaxai wana ainaxam paazaaiang, kana balas sinim. ¹² Kawit maadi saxot adu nim naaguna malumbaai. Maadi saxot adu naaguna ving naandi ina di inaxam paazaai ma dit simbang daxa ma dina zuruk amun saan Nakmai xa ra xalxalin.

Nakmai Xa Vaaratunaan Pana Xalxalang Sina

¹³ Araan Nakmai xa ra giu a xalxalang sina zin Aabaraam, naan ka vadikdik pana aizina nanga, wanaze xawit kaarik taza iza xa laaup pana aizina Nakmai. ¹⁴ Nakmai xa ra xalxal naako, “Ka vaaratunaan gana lis a daxaiang sunum ma gana lis amun natnaat ka varas sunum.” (*Var 22:17*)

¹⁵ Ma Aabaraam ka rat simbang daxa ma mur Nakmai xa lis azaan naa ra xalxal wana zina.

¹⁶ Araan aubina di giu a xalxalang, dit fadikdik pana aizina axazak ka laaup nanga wana naandi. Malasing ma a xalxal angkanaan, ka irur dikdik ma xawit ta dorang kat faraxas kana xul. ¹⁷ Ma Nakmai zaait, araan ka ra giu a xalxalang sina, naan ka vadikdik pana aizina nanga, xuna vatanginang sin aubina zina, naandi ina naan ka ra xalxal zin naandi adu naan kana wen kul ainaxamang sina. ¹⁸ Nakmai xa ra xalxal ma naa ra vadikdik pana aizina nanga. Azaan angkanaan urua xawit taxazak kat faraxas kana xul. Nakmai xawit nat faagit, malasing ma dia di ra valaau waan sina xuna zurukang amun saan daxa ina naa ra nimnimanin ma di rat simbang daxa wana varaxai wana ainaxam paazaaiang. Ma amun saan angkanaan kat fadikdik dia. ¹⁹ Amun saan ina dia di zimbang daxa wana varaxai wana ainaxam paazaaiang, ka malasing a aangga lamaskana roroiang sin dia ina xawit nat faraxas kana vaakiraai. A matmalabuk angkanaan sin dia iwana zimbang daxaiang faraxai wana ainaxam paazaaiang ka albis la vaal xoxok la non ina xa xoxok marazaat lamuraana a marapi di ra varokin lamaskana a vaal xoxok. ²⁰ Iesu xa albis faanong la non angkanaan ka xoxok marazaat kuna vawaalang dia. Naan ka balas a pris ka laaup malasing Melkizedek, ma a vaamuzas angkanaan sina xana iziar bulaai.

7

Melkizedek A Pris

¹ Mumua Melkizedek naan a xalxaal in Saalem ma naan a pris sin Nakmai Laaxur Mase. Ka ra vasuin Aabaraam araan Aabaraam ka waramin amun kalxaal ma xa uli wat pana varopang. Ma Melkizedek ka lis a daxaiang sina. ² Aabaraam saait ka ra lis azaxai iwana azangaafllu iwana amun saan faakdul naa ra zuruk pana varopang, ma naa ra lis sin Melkizedek. Aknaaza aiza Melkizedek ka malasing kari, a xalxaal iwana amun matmalabuk ka tak. Ma a xalxaal in Saalem, aknaasna xanaan a xalxaal iwana luaai. ³ Kawit taxazak na rexaazin damana ma dina ma a watbung sina. Kawit di rexaazin araan di luk naan ma xawit saait di rexaazin a raan naa maat pana. Melkizedek ka malasing Naata Nakmai. Naan ka iziar a pris tapal.

⁴ Naagu inaxam pana, Melkizedek naan ka laaup marazaat. Aabaraam naan a varumaraiang mase a xulmua zin dia, singsaxai xa ra lis azaxai iwana azangaafllu iwana amun saan naa ra zuruk pana a varopang ma naa lis sin Melkizedek. ⁵ Amun Lus sin Moses ka piaat adu a watbung sin Livaai ina amun pris, di zuzuruk azaxai iwana azangaafllu iwana amun saan faakdul zin amun Israael. Naandi amun taatum sin a watbung sin Livaai. Ka vaaratunaan naandi zaait di natnaat sin Aabaraam, singsaxai amun pris di zuzuruk azaxai iwana azangaafllu iwana amun saan faakdul zin naandi. ⁶ Melkizedek kawit sin a watbung sin Livaai, singsaxai xa ra zuruk azaxai iwana azangaafllu iwana amun saan ina Aabaraam ka ra zuruk iwana varopang. Naan ka ra lis a dax-

aiang sin Aabaraam, ina xa rauxin amun kalx-
alang sin Nakmai. ⁷ Ka maravas adu naan ina
xa laaup ka ilis a daxaiang sin axazak ina xa
iziar lawaana. ⁸ Amun pris ina di zuzuruk azaxai
iwana azangaafllu iwana amun saan faakdul zin
amun Israael, di maat. Melkizedek ka ra zuruk
saait azaxai iwana azangaafllu iwana amun saan,
singsaxai a Baar Xoxok ka piaat adu naan ka izi
roro. ⁹ Ma dia dina piaat malasing kari, Livaai, ina
xa zuzuruk azaxai iwana azangaafllu zin amun
Israael, xa ra lis saait azaxai iwana azangaafllu
zin Melkizedek araan Aabaraam ka ra lis, panaze
Livaai xa natnaat sin Aabaraam. ¹⁰ Araan Melk-
izedek ka vasuin Aabaraam, Livaai xawit nanga
di luk naan. Sing saxai xa malasing a roroiang
sin Livaai xa ra iziar nanga lamaskana Aabaraam,
panaze lamur naan kana wat sin Aabaraam.

Iesu A Pris Malasing Melkizedek

¹¹ A vaamuzazang sin amun pris, a watbung sin
Livaai di gigi, naan a vuvuna xanaan Nakmai
xa ra lis amun Lus sin Moses, naana lis sin
aubina. Tamon a vaamuzazang kanaan ka lek
fatok fakdul mase aubina, naanaan ka lek pen
tauxin taza pris kana wat malasing a pris malas-
ing Melkizedek naan ina xawit nat faraxas malas-
ing Aaron. ¹² Avuna araan Nakmai xa xul amun
pris, ka xul zaait amun lus. ¹³ Araan a Baar Xoxok
ka piaat amun dorang kanaan, kai dador wana
a Piran sin dia. Sing saxai naan sin aza watbung
tawarak. Ma xawit taxazak pana watbung sina xa
ra vaamuzas la aalta ila Vaal Xoxok. ¹⁴ Ka maravas
adu a Piran sin dia naan a natnaat ka balas sin
Judaa. Sing saxai Moses kawit na dador wana a

watbung sin Judaa araan ka ra dador wana amun pris. ¹⁵ Amun dorang kanaan ka maravas mase nanga wanaze aza pris tawarak ka balas faanong, naan ina xa malasing Melkizedek. ¹⁶ A Piran sin dia xawit na zuruk a vaamuzazang sin amun pris panaze naan ila watbung sin Livaai malasing a dorang lamaskana amun Lus sin Moses ka pi-aat. Kawit. Avuvuna wana a dikdikang iwana roroiang sina ina xana wen faanong, naan ka ra zuruk a vaamuzazang. ¹⁷ Avuna a Baar Xoxok ka ra dador wana naan malasing kari,

“Nua a pris bulaai
ma a wat pris malasing Melkizedek.” *(Saam
110:4)*

¹⁸ Ma xa maravas adu di ra zuruk pizin a lus iwaamua ina xai dador wana amun pris sin amun Judaa, wanaze a lus angkanaan kawit na rauxin a dikdikang ma xawit nat faraxas kana vawaal dia. ¹⁹ Avuna a lus angkanaan kawit nat fatok fakdul mase aubina xuna dina uzaa vaasilik pana Nakmai. Kawit. Singsaxai Nakmai xa ra giu a lan ma dia di uwat faasilik pana naan. A lan angkanaan ka daxa marazaat nanga wana a lus angkaina. Ma naari xat faraxas pana dia dina zimbang faraxai wana ainaxam paazaaiang pana a lan angkanaan.

²⁰ Araan Nakmai xa ra lis a vaamuzazang iwana pris ka laaup sin Iesu, naan ka ra giu a xalxalang ma naa vadikdik pana aizina nanga. Singsaxai xawit na giu a xalxalang malasing kanaan pana watbung sin Livaai araan ka ra lis a vaamuzazang

iwana pris sin naandi. ²¹ Singsaxai araan Iesu xa ra zuruk a vaamuzazang iwana pris ka laaup, Nakmai xa xalxal malasing kari,

“A Piran ka ra vadikdik a xalxalang sina,
ma xana wen kul ainaxamang sina:
‘Nua a pris bulaai.’” *(Saam 110:4)*

²² Nakmai xa ra xalxal malasing kanaan, malasing ma xa maravas adu Iesu xa vabaraai a rudaxaiang faaxur ina xa daxa mase wana a rudaxaiang kabaar ina Nakmai xa ra lis sin Moses.

²³ Ka vaaratunaan, amun pris angkanaan di varas, panaze a maatang ka ruxol naandi xuna dina wen faamuzas bulaai. ²⁴ Singsaxai Iesu, naan a pris bulaai bulaai, wanaze naan ka iziar bulaai bulaai. ²⁵ Malasing ma Iesu xat faraxas kana zaxot faulin aubina ina di wat sin Nakmai wana aizina. Naan kana zaxot faulin mase naandi, wanaze naan ka izi roro bulaai xuna maainungang ku naandi.

²⁶ Iesu naan a pris ka laaup, ina xat faraxas mase xana vawaal dia. Naan ka xoxok, ma xawit taxazak kat faraxas kana vakor naan pana tazaar ma xawit na ra giu ta raksaatang. Nakmai xa ra zaxot pizin naan siaana aubina raksaat ma xa valaup aizina xa laaup nanga wana amun saan faakdul la lia. ²⁷ Naan kawit na malasing amun paamua zin amun pris sin amun Judaa, ina dit faif amun talazang lamun taan faakdul, wana matmalabuk taksaat sin naandi xalaak, ma lamur zin aubina zaait. Iesu xawit na gigi malasing kanaan. Naan ka ra lis a talazang azaxai be

saxotang amun matmalabuk taksaat sin aubina. Ka ra lis naan nanga. Naa giu be vaazaxain, ma xana wen giu xaarik, panaze a talazang kanaan kana iziar bulaai. ²⁸ Amun paamua zin amun pris sin amun Judaa, di kalin naandi lalozang amun Lus sin Moses, ina xawit di rauxin a dikdikang. Singsaxai lamuraana Nakmai xa ra lis amun Lus sin Moses, Nakmai xa ra xalxal ma naa vadikdik kuna kalinang Naatna malasing ma xa ra balas a pris ka laaup. Nakmai xa ra waafatok fakdul mase naan ma xa iziar malasing kanaan bulaai.

8

Iesu A Pris Ka Laaup Lamaskana Rudaxaiang Faaxur

¹ Azaan laba ina maadi ra dador vaanong pana xari: Dia di rauxin awat pris ka laaup malasing kanaan. Naan ka iziar la mit sazaxa iwana akin sizarang sin a Xalxal Laba ikula la lia. ² Naan kat faamuzas aaxan a xalxal angkanaan la non ka xoxok marazaat lamaskana vaal xoxok faaratu-naan ikula la lia. A vaal xoxok angkanaan, a Piran nanga xa ra giu ma xawit aubina di giu.

³ Amun paamua zin amun pris faakdul zin amun Judaa, Nakmai xa ra lis a vaamuzazang sin naandi xuna lizang a talazang ma vaivang amun kaktalavaat malasing a talazang ka waan sina. Malasing ma azaan laba mase Iesu a pris ka laaup kana lis saait a talazang. ⁴ Tamon naan ka iziar la pira angkari taning, ka lek pen pris sin amun Judaa, wanaze xa rauxin fanong amun pris ina di ilis amun talazang lalozang amun Lus sin Moses.

⁵ A vaamuzazang iwana talazang di gigi la vaal xoxok. A vaal angkanaan ka malasing be a lak-lagaai vaal xoxok inikula la lia. Naan avuvuna xanaan Nakmai xa ra dador dikdik sin Moses, araan ka ra nimniman kuna giuang a vaal maling ina dit faif amun talazang pana. Naan ka piaat sina malasing kari, “Gu langar! Guna giu amun saan faakdul malasing nanga a laklagaai vaal ga ra vatangin sunum ikula laaxur la waatawut.” *(Zax 25:40)*

⁶ Singsaxai Iesu xa zuruk fanong a vaamuzazang sin a pris ina xa laaup marazaat pana a vaamuzazang sin azanon pris. Malasing kanaan saait a rudaxaiang ina Iesu xa ra giu labirua wana Nakmai ma aubina, xa laba marazaat pana a rudaxaiang kabaar. Amun kalxalang ina xa vaat-siar iwana rudaxaiang faaxur, di daxa marazaat pana amun kalxalang kabaar.

⁷ Tamon a rudaxaiang kabaar xa lek tak faakdul, Nakmai xa lek pen inaxam pana giuang taza vaaxur. ⁸ Singsaxai Nakmai xa raamin adu amun matmalabuk taksaat ka ra iziar nanga zin amun Judaa ma xa piaat malasing kari,

“A Piran ka piaat naako,

‘Naagu langar, amun taan kana wat,

araan gana giu a rudaxaiang faaxur

varaxai wana amun patbung ka zangaafu zin
amun Israael

ma varaxai wana uru watbung sin amun Ju-
daa.

⁹ Kana wen malasing a rudaxaiang

ga ra giu varaxai wana amun kulmua zin
naandi
araan ga ra zaxot pizin naandi Ijip,
panaze xawit di valos a rudaxaiang kanaan su-
rugu,

malasing ma ga ra lis a torugu zin naandi.’

¹⁰ A Piran ka piaat malasing kari,

‘A rudaxaiang gana giu varaxai wana amun Is-
raael

lamuraana amun taan angkanaan kari:

Gana rasin amun lus surugu lamaskana ainaxam-
ang sin naandi,

ma gana varaar lamaskana naandi.

Ma nia gana Nakmai zin naandi,

ma naandi dina aubina zurugu.

¹¹ Kawit kaarik taxazak kana viraai axazak la-
paarana,

ma xawit taxazak kana piaat sin axazak
tawarak malasing kari,

“Guna rexaazin a Piran,”

panaze naandi vaakdul dina rexaazin nia,

xana varumara wana aubina xawit ta iza ma
xa ruaas pana naandi ina di rauxin aiza
laba.

¹² Naandi dina rexaazin nia wanaze gana naxaam
pizin amun taksaarang sin naandi,

ma gana wen naxaam kaarik amun matmal-
abuk taksaat sin naandi.”

*(Jer
31:31-34)*

¹³ Aaraan Nakmai xa ra vakilaan a rudaxaiang
kari “a rudaxaiang faaxur,” ka maravas adu a
rudaxaiang iwaamua xa xabaar ma a vaamuza-
zang iwana xa vaanong. Ma amun saan ina xa

xabaar ma a vaamuzazang iwana xa vaanong, faasilik ka xana malik.

9

A Lan Iwana Lotuiang Ina Xa Valos A Rudaxaiang I Waamua

¹ Lamaskana rudaxaiang i waamua, Nakmai xa ra lis amun lus iwana lotu xa waan sin naandi, ma amun lus kuna giuang a vaal maling ina dina lotu waan sina iriat la pira angkari. ² Di varur a vaal maling angkanaan. A non paamua iwana vaal di vakilaan a non koxok. Inaan pana non faal angkanaan, ka rauxin a laam baraaf, ma aiban taasmaaiang iwana raraba varaxai wana raraba di talazin sin Nakmai. ³ Ma lamuraana xa rauxin a varuaiang a marapi ina xa wagaal a non faal di vakilaan a Non ka Xoxok Marazaat. ⁴ Inaan lamaskana non faal angkanaan, ka rauxin a goul aalta, dit faif a laas pana ma a buaana xa milalas mikuf. Inaan saait lamaskana non faal angkanaan, a bogis koxok iwana rudaxaiang ina a maskana ma lamanar iwana di waakol wana goul. Ma inaan lamaskana bogis koxok angkanaan iwana rudaxaiang ka rauxin a win ka goul, a maanaa xa iziar lamaskana, ma a laak sin Aaron ina xa baurivi, ma a vaat urua Nakmai xa ra varaar amun lus laaxur wana. ⁵ Uru laklagaaia aangelo laaxur wana bogis angkanaan di irur vakilaan iaa adu Nakmai xa iziar la non angkanaan. Amun bibina nandiaa xa pung kol a marana bogis,

9:2 Zax 26:1-30, Zax 25:31-40, Zax 25:23-30 **9:3** Zax 26:31-33

9:4 Zax 30:1-6, Zax 25:10-16, Zax 16:33, Vaak 17:8-10, Zax 25:16, Lus 10:3-5 **9:5** Zax 25:18-22

a non Nakmai xat suruk pizin amun matmalabuk taksaat. Sing saxai naari xawit nat faraxas maadina dador marazaat pana amun saan angkanaan.

⁶ Araan di ra nimnimanin fanong amun saan lamaskana vaal maling, amun pris sin amun Judaa di albis ma di tukbilak lamun taan faakdul lamaskana a non faal waamua, xuna giuang a vaamuzazang sin naandi. ⁷ Sing saxai faazaxai be lamaskana a maariaas saksaxai, a waamua zin amun pris angkanaan, naan be azaxai bulaai xanat libis lamaskana a varuaiang a non faal. Naan kana wen libis palaau, xana vazaak nanga dari xuna talazang sin Nakmai. Naan kana talazin a dari angkanaan kuna Nakmai xana zaf pizin amun matmalabuk taksaat sina ma amun matmalabuk taksaat saait sin aubina, ina naadit gigi bulin ma xawit naadi rexaazin adu xa raksaat. ⁸ Lamaskana amun saan angkanaan a Laklagaai a Raabu xa vamaravaas adu araan a varumaraiang a vaal maling ka irur nanga, a lan iwana albizang lamaskana Non ka Xoxok Marazaat kawit na ralakas nanga. ⁹ Naan kanaan ka dador lalaamangaai wana amun maariaas i taning. Aknaasna xanaan adu amun talazang ma amun faaivang ina aubina dit lotu waan sin Nakmai di talazin sina, xawit nat faraxas dina vaninis a maskana naandi xuna dina naxaam adu naandi dina iziar daxa. ¹⁰ Amun lus angkanaan be iwana vanganang ma imiminang ma iwana vaamuzazang iwana vaaninizang kuna lotuiang. Amun lus angkanaan di dador be wana amun saan ila winpin. Dina iziar be xa ruaas la raan

Nakmai xana giu vavaxur amun saan faakdul.

A Daraaia Mesaaia Xa Vaninis Aubina

¹¹ A Mesaaia xa wat faanong, ma naan a pris ka laaup iwana amun saan daxa ina xa balas faanong. Ka ra albis la vaal xoxok ina xa daxa marazaat nanga wana a vaal xoxok ka iziar Jerusalem. A vaal xoxok angkanaan naan ka albis lamaskana, xawit aubina di giu, malasing ma xa maravas adu xawit ila pira angkari. ¹² Faazaxai be naan ka ra albis la Non ka Xoxok Marazaat ka iziar la lia. Naan kawit na albis faraxai wana a daraai amun meme ma amun bulumagau vaaxur. Ka ra albis pana daraaina vaatak, ma xa ra wul vaxarom dia. Ma vaamuzazang sina iwana wulwul vaaxaramang kana iziar bulaai. ¹³ Lalozang amun Lus sin Moses, bulaai dit savur aubina wana dari zin amun meme ma amun bulumagau rapti ma a burut iwana bulumagau ravin ka vaaxur ina di vaif fanong. Di zavur naandi ina di mitikaai lamarana Nakmai xuna a dari xana vaninis a rataamaaiang sin naandi lamanar. ¹⁴ Tamon ka vaaratunaan dit faninis aubina malasing kanaan, naanaan ka vaaratunaan marazaat a daraaia Kaarisito xat faninis fakdul dia! Pana dikdikang sin a Laklagaai a Raabu ina xa iziar bulaai, Kaarisito xa ra lis a roroiang sina nanga, a talazang ka ninis ka uzaa zin Nakmai, a daraaina xa vaninis a roroiang sin dia ziaana amun matmalabuk taksaat. Amun matmalabuk angkanaan dit purif dia xuna maatang. Naan ka ra vaninis dia xuna vaamuzazang paan sin Nakmai xa roro.

¹⁵ Naan avuvuna xanaan Kaarisito xa ra giu a rudaxaiang faaxur labirua wana Nakmai ma aubina. Naan ka ra giu a rudaxaiang kanaan kuna naandi ina Nakmai xa ra kalin naandi, dina zuruk amun daxaiang ina xana iziar bulaai lalozang a xalxalang sina. Kaarisito xa ra wul naandi wana daraaina araan naan ka maat saxot naandi. Ma a maatang sina xa vamamaraxaas naandi ziaana matmalabuk taksaat sin naandi ina di ra giu araan a rudaxaiang iwaamua xa iziar nanga.

¹⁶ Tamon a rapti xa saxot kana pit famaravaas adu azanon kazak dina raumana amun saan sina mur araan naan kana maat, naan kana varaar vakdul lamaskana a waambaar. Sing saxai a waambaar angkanaan ka zaan palaau be, xawit nat faraxas pana ta zaan, ka ruaas axazak ka vatangin adu a rapti angkanaan ka maat faanong. ¹⁷ A waambaar angkanaan kawit na rauxin avuvuna araan a rapti xa izi roro nanga. Sing saxai araan naan ka maat faanong, kat faraxas azanon kazak dina raumana amun saan inaan lamaskana a rudaxaiang lamaskana a waambaar angkanaan. ¹⁸ Malasing ma naandi xawit di giu walau a rudaxaiang iwaamua. Di ra giu varatunaan nanga wana dari zin a xaak talavaat di zop famaas. ¹⁹ Araan Moses ka ra pitfaat amun lus faakdul xa waan sin aubina vaakdul, naanaan, ka ra zuruk a dari iwana bulumagau rapti ma meme, ma naa plaas faraxai wana daanim. Naan ka ra zuruk a rangtangaana iaai di vakilaan isop, ma di pis fating faraxai wana vura sipsip ka memek. Naan ka vasu lamaskana a dari angkanaan, ma xa zavur a baar iwana

lus faraxai wana aubina vaakdul wana. ²⁰ Ma naan ka piaat malasing kari, “Naari a daraai a rudaxaiang kat purif fatu Nakmai ma aubina, ina naan ka ra dador dikdik sinim kuna lozang.” (*Zax 24:8*)

²¹ Malasing kanaan saait naan ka zavur a vaal maling iwana lotu wana dari, ma xa zavur zaait amun saan faakdul dit faamuzas pana lamaskana lotu. ²² Faaratunaan, amun Lus sin Moses ka piaat adu dina vaninis amun saan ka varas pana dari. Tamon a dari xawit na zaal, naanaan Nakmai xana wen naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sin aubina.

A Talazang Sin Iesu Xai ZafPizin Amun Matmalabuk Taksaat Sin Dia

²³ A vaal maling iwana lotu varaxai wana amun saan lamaskana, naandi a laklagaai amun saan inikula la lia. Azaan laba mase di ra vaninis amun saan angkanaan pana daraai amun kaktalavaat. Singsaxai amun saan inikula la lia di vaninis naandi wana a talazang iwana a dari ina xa daxa marazaat mase nanga wana amun talazang iwana a dari initiat la pira angkari. ²⁴ Avuna Kaarisito xawit na albis lamaskana non iwana lotu ina aubina di ra giu. A non angkanaan be naan a laklagaai a non faaratunaan iwana lotu. Naan ka ra albis ikula la lia ma xa irur lamarana Nakmai xun dia. ²⁵ Kawit na albis ikula la lia xuna lizang naan nanga faavaras malasing a talazang ka waan sin Nakmai, malasing a waamua zin amun pris sin amun Judaa, xat libis pana Non ka Xoxok Marazaat iriat la pira angkari

lamun maariaas faakdul wana dari xawit sina nanga. ²⁶ Tamon malasing kanaan, a Mesaaia xa lek kazanin a maazikang ma xana maat faavaras ka varumara nanga wana faaziarang ila pira angkari. Singsaxai wana vaanong iwana amun taan naan ka ra balas faazaxai be ma xa ra lis naan nanga malasing a talazang ka waan sin Nakmai xuna vanong pizinang amun matmalabuk taksaat. ²⁷ Aubina vaakdul dina maat faazaxai be, ma lamur dina irur wana aikilizang sin Nakmai. ²⁸ Ka malasing kanaan saait a Mesaaia xa ra lis naan nanga malasing a talazang ka waan sin Nakmai faazaxai be, malasing ma xa zuruk pizin amun matmalabuk taksaat sin amala aubina. Ma naan kana varua xarik a watang, singsaxai xawit ka xuna zuruk pizinang amun matmalabuk taksaat. Kawit. Naan kana wat kuna zaxot faulinang naandi dit simbong naan.

10

A Talazang Sin Iesu Xa Irur Dikdik Bulaai

¹ Amun Lus sin Moses kawit amun saan faaratu-naan, naandi be a laklagaia amun saan daxa ina mur xana wat. Aubina ina di uzaa vaasilik pana Nakmai ma di lotu wana naan lalozang amun Lus sin Moses, di faaif lamaskana amun maariaas faakdul. Singsaxai amun faaivang kanaan kawit nat faraxas kana vatok fakdul mase naandi. ² Tamon amun talazang kanaan ka lek faninis bulin aubina ziaana amun matmalabuk taksaat sin naandi, amun ainaxamang sin naandi taning

ka lek pen fakor naandi wana amun matmalabuk taksaat sin naandi ma di lek faanong pana lizang amun talazang. ³ Singsaxai araan di lis amun talazang lamun maariaas faakdul, dit naxaam faulin kaarik amun matmalabuk taksaat sin naandi, ⁴ wanaze a daraai amun bulumagau rapti ma amun meme xawit nat faraxas kana zaf pizin amun matmalabuk taksaat sin aubina.

⁵ Malasing ma araan a Mesaaia xa ra wat iriat la pira angkari xa piaat sin Nakmai malasing a Baar Xoxok ka piaat malasing kari,

“Kawit gu sasaxot amun talazang dit faif ma amun talazang kawit dit faif, singsaxai gu ra lis a winpin surugu.

⁶ Kawit gut nanam pana amun talazang dit faif pizin fakdul varaxai wana amun talazang saait kuna naxaam pizinang amun matmalabuk taksaat.

⁷ Ma ga piaat malasing kari, ‘Nakmai, nia xari. Ga ra wat kuna waambazovang a sasaxotang ma ainaxamang sunum, malasing di ra fararin fanong pana nia lamaskana baar zunum.’” *(Saam 40:6-8)*

⁸ A dorang paamua zin a Mesaaia xa malasing kari, “Kawit gu sasaxot amun talazang kawit dit faif ma amun talazang dit faif pizin fakdul ma amun talazang iwana matmalabuk taksaat, ma xawit gut nanam pana.” Singsaxai di lis amun talazang kanaan lalozang amun Lus sin Moses.

⁹ Ma lamur a Mesaaia xa piaat naako, “Nia xari. Ga ra wat kuna waambazovang a sasaxotang ma

ainaxamang sunum.” Malasing ma Iesu xa ra zuruk pizin a rudaxaiang kabaar iwana talazang kuna vabalozang a rudaxaiang faaxur. ¹⁰ Iesu Kaarisito xa valos fakdul a sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai araan ka ra lis a winpina malasing a talazang ka waan sin Nakmai. Naan ka ra lis faaxaxai be, ma talazang sina xa vaninis dia lamarana Nakmai.

A Talazang Sin Kaarisito Xa Zaf Pizin Amun Matmalabuk Taksaat

¹¹ Lamun taan saksaxai a pris azaxai zin amun Judaa xa irur ma xa gigiu amun faamuzazang sina iwana lotu, varaxai wana atavura talazang ka waan sin Nakmai. Singsaxai amun talazang kanaan kawit nat faraxas kana zuruk pizin amun matmalabuk taksaat. ¹² Singsaxai a pris sin dia xa laaup ka ra lis naan nanga, a talazang ka waan sin Nakmai saxotang amun matmalabuk taksaat sin aubina. Faaxaxai be naan ka ra giu malasing kanaan. Ma a vaamuzas angkanaan sina xana iziar bulaai, ma naan kana wen giu xaarik. Ma araan naa giu vanong, ka iziar la mit sazaxa zin Nakmai. ¹³ Ma taning naan ka izit simbang pana raan Nakmai xana waramin amun purua zina ma naandi dina balas akin faiavuzang uru xaakna, ¹⁴ wanaze naan ka ra vatok fakdul mase aubina zin Nakmai bulaai bulaai wana a talazang azaxai be. Naan kat faninis naandi ziaana amun taksaarang sin naandi.

¹⁵ Ma a Laklagaai a Raabu xat famaravaas saait a zaan angkanaan sin dia malasing kari:

16 “A Piran ka piaat malasing kari,
 ‘A rudaxaiang gana giu varaxai wana naandi
 lamuraana amun taan angkanaan kari:
 Gana rasin amun lus surugu lamaskana ainaxam-
 ang sin naandi,
 ma gana varaar lamaskana naandi.” *(Jer
 31:33)*

17 Ma naan ka piaat saait malasing kari,
 “Gana wen naxaam kaarik amun matmalabuk
 taksaat sin naandi
 ma amun matmalabuk iwana laxauang
 amun lus.” *(Jer 31:34)*

18 Araan Nakmai xa ra zaf pizin amun matmal-
 abuk taksaat ma amun matmalabuk iwana lax-
 auang amun lus, naanaan kana wen tauxin kaarik
 ta talazang kuna naxaam pizinang amun matmal-
 abuk taksaat.

A Lan Faaxur Iwana Roroiang

19 Amun taatum lamaskana Kaarisito, dia di
 inaxam paazaai adu xat faraxas dina albis la Non
 ka Xoxok Marazaat, avuna wana daraaia Iesu.
 20 A maatang sin Iesu xa kaas famaravaas a lan
 faaxur iwana roroiang, kuna dia dina los. A lan
 angkanaan ka albis puzaa lamaskana a marapi
 iwana waakolang a mara iwana a Non ka Xoxok
 Marazaat. A marapi angkanaan, a winpina Iesu
 nanga. 21 Dia di rauxin a pris ka laaup naan Iesu,
 ma naan ina xat katkatong aubina zin Nakmai.
 22 Malasing ma dia dina uzaa lapaara Nakmai

varaxai wana vaaratunaanang lamaskana dia ma ainaxam paazaaiang faaratunaan, faraxai wana ainaxamang ka maravas sin dia ziaana vaakarang pana amun matmalabuk taksaat, panaze Iesu xa zavur vaninis fanong dia wana a daraaina ma naa ra tus pana daanim tunaan. ²³ Dia dina irur dikdik pana zimbangang faraxai wana ainaxam paazaaiang pana amun saan Nakmai xana giu, ina dia di ifazei wana, wanaze Nakmai xat falos amun kalxalang sina. ²⁴ Dia dina inaxam pana tazanon lan kat faraxas dina varamaraat ainaxamang sin azanon saksaxai wana, xuna dinai sasaxot aubina ma dina giu amun matmalabuk daxa. ²⁵ Dia tuua dina vaanong pana aizi vatuiang sin dia lamaskana lotu, malasing azanon aubina di gigiu. Dina vadikdik dia zaksaxai, ma dina giu vauzaa nanga malasing kanaan araan di raamin fakilaan adu a raan sin a Piran ka uwat faasilik.

Dia Tuua Di Uli Wana Matmalabuk Taksaat

²⁶ Tamon dia di rexaazin a vaaratunaanang, singsaxai xawit di saxot dina valos, ma di uli xaarik pana amun matmalabuk taksaat, kawit ka ra talazang kana zaf pizin amun matmalabuk taksaat sin dia. ²⁷ Ma tamon dia dina giu malasing kanaan, dina zimbang be varaxai wana maraautang pana aikilizang ina xana wat, ma adi lagavang iwana xaiaf kana vaif fakdul amun purua zin Nakmai. ²⁸ Tamon axazak ka lis a torana wana amun Lus sin Moses ma a rapti urua o urul di raamin ma di laanga pitfiaat taal zin axazak kai kilis, naan kana wen tauxin a varamaaluvang

pana naan, ma dina zop famaata naan. ²⁹ Singsaxai tamon axazak tawarak ka lis a torana zin Naata Nakmai, ma xa naxaam adu a dari iwana rudaxaiang di ra vaninis naan pana xa zaan palaau be, ma xa piaat faraksaat a Laklagaai a daxaiang, kana laba marazaat nanga aikilizang pana xis faulinang sina. ³⁰ Avuna dia di rexaazin Nakmai, naan ina xa ra piaat naako, “A vaamuzazang surugu xuna klizang a raksaatang ma xis faulinang. Faaratunaan, nia gana xis faulin.” *(Lus 32:35)* Ma xa piaat saait malasing kari, “A Piran kana klis aubina zina.” *(Lus 32:36)*

³¹ Tamon axazak ka giu a matmalabuk taksaat ma xa zu la mita Nakmai xa roro, xana raksaat mase wana naan.

Dia Dina Irur Dikdik Lamaskana Ainaxam Paazaaiang

³² Naaguna naxaam amun taan paamua araan naagu ra zuruk a maravas iwana Dorang Daxa lamaskana roroiang sinim, ma di ra lis amun maravanang laba ma maazikang sinim, singsaxai naagu irur dikdik nanga. ³³ Azanon taan azanon aubina di ra piaat faraksaat nim lamarana aubina ma di kawin saait nim. Ma nim saait naagu ra rur varaxai wana aubina ina di kawin naandi. ³⁴ Naagu ra xazanin a varamaaluvang pana naandi lamaskana vaal a vaamaazikang ma naagu vawaal naandi. Ma naagu nanam araan azanon aubina di waxaar amun lulugaan sinim, panaze naagu rexaas adu nim nanga naagu rauxin azanon lulugaan tawarak ka iziar bulaai ikula la lia, ma di daxa marazaat nanga wana

amun lulugaan angkanaan di waxaar ziaana nim.

³⁵ Malasing ma, tuaa naagu luaa psin ainaxam paazaaiang sinim pana a Dorang Daxa, wanaze a wulwulang iwana xana laba marazaat mase.

³⁶ Tuaa naagu malumbaai, naaguna irur dikdik kuna naaguna valos a sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai, ma lamur naan kana lis amun saan naa ra xalxalin sinim. ³⁷ Avuna a Baar Xoxok ka piaat malasing kari,

“Faasilik be xa, naan ina xana wat,
kana wat ma xana wen faabung.”

³⁸ “Axazak ina xa tak lamaraagu,
naan kana iziar lalos ainaxam paazaaiang
sina.

Ma tamon ka zuxa uli ziaana ainaxam paazaaiang
sina,
gana wen nanam pana naan.” *(Aab 2:3-4)*

³⁹ Singsaxai dia xawit sin naandi aubina ina di zuxa uli ziaana ainaxam paazaaiang ma di milung. Dia zin aubina di inaxam paazaai, ma Nakmai xana zaxot pizin dia ziaana amun tak-saarang faakdul.

11

Ainaxam Paazaaiang Kanaan Aze?

¹ Tamon axazak ka inaxam paazaai, a knaasna xa malasing kari, naan ka rexaas mase adu azaan naat simbong faraxai wana ainaxam paazaaiang naana zuruk nanga. Naan kawit nanga naa

raamin, singsaxai xa rexaas adu xana vaaratu-
naan. ² Aubina imumua di ainaxam paazaai
malasing kanaan, malasing ma Nakmai xa nanam
pana naandi.

³ Dia di inaxam paazaai, malasing ma di rexaas
adu Nakmai xa ra vaziaar a pira angkari ma amun
saan faakdul laaxur la bara wana dorang sina. Ma
amun saan faakdul dia di raamin, Nakmai xa ra
giu naandi wana amun saan dia xawit di raamin.

⁴ Abel xa ra inaxam paazaai, malasing ma xa
ra lis a talazang sin Nakmai ina xa daxa nanga
wana a talazang sin Kaain. Avuna wana ainaxam
paazaaiang sina Nakmai xa ra vakilaan naan a
rapti xa tak, araan Nakmai xa ra dador vaananam
pana a talazang sina. Faaratunaan Abel xa maat
faanong, singsaxai wana ainaxam paazaaiang,
naari nanga naan kai dador zin dia.

⁵ Enok ka inaxam paazaai, malasing ma Nakmai
xa ra zaxot pizin naan kuna xana wen kazanin
a maatang. Di wen taamin kaarik naan panaze
Nakmai xa zaxot pizin fanong naan. Avuna araan
Nakmai xawit nanga na zaxot pizin naan, Nakmai
xa piaat sina adu xa nanam pana naan. ⁶ Tamon
axazak kawit na ainaxam paazaai, Nakmai xana
wen nanam pana naan. Panaze axazak ina xa
saxot kana uzaa zin Nakmai, naan kana ainaxam
paazaai adu Nakmai xa iziar, ma xana ainaxam
paazaai zaait adu Nakmai xana lis a daxaiang sin
naandi ina di zazaleng amun lan kuna rexaazang
pana naan.

11:3 Var 1:1, Saam 33:6,9, Jn 1:3

11:4 Var 4:3-10

11:5 Var

5:21-24

⁷ Noaa xa inaxam paazaai, malasing ma xa ra giu a sip, ina naan faraxai wana amun fatina zina di albis lamaskana ma xawit di purua. Naan ka varanop pana Nakmai araan ka ra langarin a fanaauang sin Nakmai wana amun saan kana balas ina xawit nanga naadi raamin. Amun matmalabuk sina ma ainaxam paazaaiang sina xa vatangin adu aubina ila pira angkari di raksaat. Ma Nakmai xa kalin adu Noaa xa tak avuna wana ainaxam paazaaiang sina.

⁸ Aabaraam ka inaxam paazaai, malasing ma xa ra langar araan Nakmai xa viring naan kuna waanang la non naan kana raumana mur. Ka ra waan, singsaxai xa wetexaazin a non naana waan pana. ⁹ Avuna wana ainaxam paazaaiang, naan ka ra iziar be malasing a ropuran la non Nakmai xa ra xalxalin adu naana lis sina. A xalxalang ina Nakmai xa ra xalxalin sin Aabaraam, mur zaait ka iziar zin Aaisaak ma Jekop. Aabaraam ka raagul be lamaskana a vaal maling, malasing saait bani wana Aaisaak ma Jekop. ¹⁰ Aabaraam ka raagul malasing kanaan, panaze naan ka ra zimbang pana a bina laba ina xana iziar dikdik bulaai. A bina angkanaan Nakmai nanga xa ra nol ma naa ra giu.

¹¹ Avuna wana ainaxam paazaaiang, Seraa xa rat faraxas kana luk a nalik. Naan ka baiak ma xawit na raxunalik, ka mala. Singsaxai naan ka ra ainaxam paazaai, wanaze xa rexaas adu Nakmai xa ra xalxal vaanong sina ma naan kana waambazof nanga. ¹² Malasing ma amun natnaat

11:7 Var 6:13-22 **11:8** Var 12:1-5 **11:9** Var 35:27 **11:11**
 Var 18:11-14, 21:2 **11:12** Var 15:5, 22:17, 32:12

sin Aabaraam ka varas malasing amun patpada lamaskana bara ma malasing saait a xon, kawit nat faraxas dina vakot. Di ra balas pana a rapti be azaxai ina xa baiak taksaat ma a dikdikang sina xa vaanong.

¹³ Aubina vaakdul angkanaan di ra inaxam paazaai xa ruaas di maat. Naandi xawit di zuruk amun saan ina Nakmai xa ra xalxal wana. Di raamin be lawalaau, ma di nanam pana. Ma di piaat pana naandi nanga adu naandi be di malasing amun topuran, ma adu a pira angkari xawit a bina vaaratunaan sin naandi. ¹⁴ Araan di piaat malasing kanaan, ka maravas adu dit saleng ta pira aaxan naandi vaatak. ¹⁵ Tamon di lek naxaam a pira naadi ra vataling, kat faraxas di lek puli xaarik ku la pira angkanaan. ¹⁶ Singsaxai azaan laba wana naandi adu naandi di sasaxot a pira daxa nanga, a pira xa iziar la lia. Malasing ma Nakmai xawit na maangil araan di vakilaan naan Nakmai zin naandi, wanaze xa nimnimanin fanong a bina laba aaxan naandi.

¹⁷⁻¹⁸ Avuna wana ainaxam paazaaiang, Aabaraam ka ra lis naatna, Aaisaak, sin Nakmai malasing a talazang, la raan Nakmai xa ra lalaamangaain ainaxam paazaaiang sina. Faaratunaan, Nakmai xa ra xalxal zin Aabaraam malasing kari, “Amun natnaat faaratunaan dina balas sin Aaisaak.” *(Var 21:12)*

Singsaxai, araan Nakmai xa ra lalaamangaain naan, ka piaat kana zop famaata a nalik azaxai be zina, ma xana lis sina malasing a talazang, Aabaraam kawit na baai. ¹⁹ Aabaraam ka rexaas

adu Nakmai xat faraxas kana varamaraat faulin axazak ka maat. Araan Aabaraam ka zaxot faulin Aaisaak, ka malasing adu naa zaxot faulin naan pana maatang.

²⁰ Aaisaak ka inaxam paazaai, malasing ma xa ra piaat a daxaiang sin Jekop ma Esaau wana amun saan kana balas mur.

²¹ Jekop ka inaxam paazaai, malasing ma araan naan kana samura maat, ka ra piaat a daxaiang sin uru naata Iosep. Ma xa ruvaakudung laaxur wana a laak sina ma xa lotu waan sin Nakmai.

²² Iosep ka inaxam paazaai, malasing ma araan naan kana samura maat, ka ra dador adu amun Israael dina vataling Ijip, ma xa ra vazei naandi dina vazaak amun tuaana araan dina waan.

²³ Damana ma dina Moses di inaxam paazaai iaa, malasing ma di ra vun iaa naan a flan urul lamuraana di luk naan, panaze di raamin iaa adu naan a nalik daxa mase, ma xawit di marauring iaa a lus sin a xalxhaal in Ijip.

²⁴ Moses ka inaxam paazaai, malasing ma araan ka xulaau, xawit na rudaxa adu dina vakilaan naan adu naan naata fnaalik sin Paaraao. ²⁵ Naan ka ra kalin adu xana xazanin a maazikang faraxai wana aubina zin Nakmai ina aubina rawarak di ra lis sin naandi ma xawit na saxot kana valos amun matmalabuk taksaat ina xana vadokdok naan pana a notaan ka xalxhaalif. ²⁶ Naan ka naxaam adu a maazikang naa ra vazaak pana aizina Kaarisito xa daxa marazaat nanga wana amun lulugaan daxa mase in Ijip, panaze xa inaxam pana a wulwulang sina lamur. ²⁷ Avuna

11:20 Var 27:27-29,39,40 **11:21** Var 48:1-20, Var 47:31 **11:22**
 Var 50:24-25, Zax 13:19 **11:23** Zax 2:2, Zax 1:22 **11:24** Zax
 2:10-12

wana ainaxam paazaaiang, Moses ka luaa Ijip, ma xawit na maraaut pana boromaazikang sin a xalxaal. Naan ka rur dikdik panaze xa ra raamin Nakmai, naan ina xawit di rataamin. ²⁸ Avuna wana ainaxam paazaaiang, Moses ka ra valos a matmalabuk iwana Zangas Fasaalang ma xa ra zop famaata a sipsip ma xa zavur amun rita mara wana dari, malasing ma a aangelo iwana saaup maatang kawit na zop famaata amun nalik tuaan sin amun Israael.

²⁹ Amun Israael di inaxam paazaai, malasing ma di zangas buaak a Raas Memek malasing adu di zangas la pira maat. Singsaxai araan amun Ijip di saxot dina kas buak malasing kanaan, naandi vaakdul di vara xanak.

³⁰ Avuna wana ainaxam paazaaiang, a balavaat ka baraaf puzaa laaxur, ina xa varaxulin a bina Jeriko xa zu, araan amun Israael di zangas faraxulin lamaskana raan azaxai wana raan ka wizik urua.

³¹ Reaap, a ravin ka rat faangurin a winpina xuna kaakaai xa inaxam paazaai, malasing ma xawit na maat faraxai wana aubina ina xawit di los Nakmai, wanaze xa ruzuaai ma xa vawaal uru ruburung sin amun Israael.

³² Ma aze xaarik ka gana piaata? Kana vaabung baraaf tamon gana fingaai wana Gidion ma Baaraak ma Saamson ma Jeptaa ma Dewit ma Saamuel ma azanon profet saait. ³³ Avuna wana ainaxam paazaaiang, azanon aubina angkanaan

11:28 Zax 12:21-30 **11:29** Zax 14:21-31 **11:30** Jos 6:12-21

11:31 Jos 6:22-25, Jos 2:1-21 **11:32** Paam 6:11-8:32, Paam 4:6-5:31, Paam 13:2-16:31, Paam 11:1-12:7, 1Sml 16:1-1Xal 2:11, 1Sml 1:1-25:1 **11:33** Daan 6:1-27

di ra varop faraxai wana azanon gaapman ma di waramin naandi. Ma azanon di ikilis pana matmalabuk ka tak, ma azanon di zuruk amun saan Nakmai xa ra xalxalin sin naandi, ma azanon di bafkol a balana amun laaion. ³⁴Ma azanon di zop famaat a vaanga xaiaf dikdik, ma azanon di valiu amun baainaat sin amun purua zin naandi. Ma naandi ina xawit di dikdik, Nakmai xa vadikdik naandi xuna varopang ma di vut pizin amun lelem laba iwana dauran sin azanon gaapman tawarak.

³⁵A furavin di inaxam paazaai, malasing ma di rudaxain faulin amun naata naandi ina di roro uli ziaana maatang. Azanon tawarak di inaxam paazaai, malasing ma di vamazik naandi xa ruaas di maat, panaze xawit di saxot dina wispuxin Nakmai xuna dina vamiluaar naandi. Di inaxam pana a ramaraat puliang siaana maatang ina xa daxa nanga wana a roroiang daxa iriat la pira angkari. ³⁶Azanon tawarak di inaxam paazaai, malasing ma di vis naandi ma di kmis naandi. Azanon tawarak di inaxam paazaai, malasing ma di pis naandi wana amun iaarus a sen ma di rasin naandi lamaskana vaal a vaamaazikang.

³⁷Azanon tawarak di inaxam paazaai, malasing ma di tuk naandi wana amun faat. Azanon tawarak di inaxam paazaai, malasing ma di raraai wagaal naandi. Azanon tawarak di inaxam paazaai, malasing ma di gaal vamaat naandi wana amun baainaat. Azanon di mamaaus be wana a winpina sipsip ma winpina meme, di izi

11:34 Daan 3:1-30 **11:35** 1Xal 17:17-24, 2Xal 4:25-37 **11:36**
 1Xal 22:26-27, 2Xux 18:25-26, Jer 20:2, 37:15, 38:6 **11:37** 2Xux
 24:21

gogof mase, ma di kawin naandi ma di giu a rak-saatang pana naandi. ³⁸ Naandi xawit nat faraxas dina raagul varaxai wana aubina ila pira angkari wanaze amun matmalabuk sin naandi xa daxa marazaat nanga wana zin aubina ila pira angkari. Di raagul wizik ma di raagul wat lamaskana amun non bingil, ma laaxur lamun paatawut, ma lamaskana amun liang ma lamaskana amun luk.

³⁹ Naandi vaakdul angkanaan, Nakmai xa ra dador vaananam pana naandi avuna wana ainaxam paazaaiang sin naandi. Singsaxai xawit di zuruk amun saan Nakmai xa ra xalxalin sin naandi, ⁴⁰ wanaze Nakmai xa ra nimnimanin a zaan daxa mase aaxan dia vaakdul. Kawit na saxot kana tabung fatok fakdul mase xalaak naandi, xa saxot adu xana vatok fakdul mase dia ma naandi varaxai.

12

Nakmai Xat Fanaas A Funalik Sina

¹ Dia di rexaas adu amala marazaat aubina imumua ina di inaxam paazaai, xa malasing adu di rur varaxulin dia ma di pitfiat ainaxam paazaaiang. Malasing ma xa daxa dia dina luaa psin amun maravanang ina xai ruxol dia wana a zangazang sin dia lamaskana Kaarisito ma matmalabuk taksaat ina xat bulupis falagot dia. Ma dia dina valaau ma dina wen malumbaai wana valaauang pana a valaauang sin dia ina Nakmai xa ra nimnimanin aaxan dia. ² Dina rataamaai vaatak pana Iesu, naan a vuvuna ainaxam paazaaiang sin dia ma xana valaup ainaxam paazaaiang sin dia xa ruaas kana xudul. Iesu xa maat laaxur wana robuxul, a zaan iwana maangilang

mase. Singsaxai xawit na naxaam a maangilang kanaan, ka ra lis naan nanga malasing ma xa vazaak a maazikang ma xa maat laaxur wana robuxul, wanaze xa rexaas adu mur xana zuruk a dokdokang laba. Ma taning naan ka iziar la mit sazaxa iwana akin izi xalxaalang sin Nakmai.

³Naaguna naxaam amun matmalabuk iwana ruxolang Iesu ina aubina di gigiu amun matmalabuk taksaat di ra giu wana naan, ma xa ra rur dikdik nanga, xuna nim naaguna wen malumbaai ma naaguna wen siaavus pana ainaxam paazaaiang.

⁴Naagu varop faraxai wana amun matmalabuk taksaat, singsaxai aubina raksaat kawit nanga di zop famaam nim avuna wana ainaxam paazaaiang sinim. ⁵Iaak naagu naxambain fakdul a dorang ina Nakmai xa ra vadikdik nim pana malasing maamaa xa dador zin a funalik sina? Naan ka piaat lamaskana a Baar Xoxok malasing kari,

“Naarugu, tamon a Piran ka vanaas nua, tuaa gu naxaam adu azaan palaau be,
ma tuaa gu malumbaai araan ka vadawaar nua.

⁶Avuna a Piran kat fanaas naandi ina naa sasaxot, ma xai lis a maazikang sin naandi vaakdul ina xat fakilaan naandi a funalik sina.” (*Maz 3:11-12*)

⁷Naaguna irur dikdik lamaskana amun maazikang malasing adu Nakmai xat fanaas nim kuna vatokang nim pana. Araan naa giu malasing kanaan, ka vatangin adu nim a funalik sina, wanaze nis ta nalik damana xawit nat fanaas naan? ⁸Nakmai xat fanaas a funalik faakdul zina.

Ma tamon kawit nat fanaas nim, ka maravas adu nim kawit a funalik sina, ma di luk palau be nim la lan. ⁹ Amun damana dia initiat la pira angkari dit fanaas dia, ma di ra nop naandi wana. Tamon di giu malasing kanaan, naanaan dia dina vamumut saait dia lawaana Damana a laklagaaia dia, ina xat fanaas dia ma di roro. ¹⁰ Amun damana dia initiat la pira angkari, di rat fanaas dia wana notaan mumut be wana lan di naxaam adu xa daxa. Singsaxai Nakmai xa vanaas dia xuna vawaalang dia ma dina xazanin aizi xoxokang sina varaxai wana naan. ¹¹ Lamun taan araan Nakmai xat fanaas dia, dia xawit dit nanam pana, dit maskalus be. Singsaxai aubina ina Nakmai xat fanaas naandi ma di rudaxain, lamur dina vabalos a luaai ma amun matmalabuk ka tak lamaskana roroiang sin naandi.

¹² A dorang lalaamangaai xa malasing kari: Naaguna vadikdik amun mita nim ma amun bubukaaka nim ina xawit na dikdik. ¹³ Ma naaguna waafatok amun lan kula xaaka nim, kuna amun kaaka nim ina xawit na dikdik kana wen maalapen, singsaxai xana daxa uli xaarik.

A Fanaauang Kuna Lozang Nakmai

¹⁴ Naaguna gut kuna iziarang lamaskana a luaai varaxai wana aubina vaakdul, ma naaguna valos amun matmalabuk ka ninis. Tamon a roroiang sin axazak kawit na ninis, kana wen taamin a Piran. ¹⁵ Naaguna xatkatong nim nanga, xuna tuua taxazak kana waan tawarak siaana a daxaiang sin Nakmai, ma xawit taxazak kana balas lawalaua nim ma xana vaamirik malasing a xatkadora iaai

xa mirik ma xat famitikaai aubina xa varas lamarana Nakmai. ¹⁶ Naaguna xatkatong nim nanga, xuna tuua taxazak kana giu a matmalabuk taksaat lamanar wana izit maxuzang, ma tuua taxazak kana naxaam pizin Nakmai, malasing Esaau ina xa ra vaangurin pizin aizardang sina malasing a ruuan saxotang be a vanganang ila notaan azaxai. ¹⁷ Naagu rexaas adu mur araan naan ka saxot kana zuruk a daxaiang sin damana, damana xa wispuxin naan. Faaratunaan, naan ka raangis kuna zurukang a daxaiang kanaan, singsaxai xawit na tangin ta lan kuna xulang azaan naa ra giu.

¹⁸ Kawit naagu wat la waatawut Saainaai malasing amun Israel. A waatawut angkanaan kat faraxas naadina raamin ma naadina xaaf. A xaiaf ka ra ilap inaan, ma di ra raamin a bungszuk ma bara maxit ma adi maaliu dikdik. ¹⁹ Di ra langarin alinga raavuru xa dikdik mase, ma a linga axazak ka dador dikdik mase. Ma araan di langarin, di maraaut mase ma di maainung adu tuua xaarik a linga xazak angkanaan kana dador zin naandi. ²⁰ Ayuna di maraaut mase wana a lus ka malasing kari, “Tamon taxazak kana xaaf a waatawut angkanaan, o naapalaau ta xaktalavaat, dina tuk famaata naan pana amun faat.” (*Zax 19:12-13*)

²¹ Amun saan angkanaan ina naadi ra raamin ka vamaraut famarazaat naandi, ma Moses ka piaat naako, “Ga maraaut ma ga dakdakur.” (*Lus 9:19*)

²² Singsaxai, naagu wat faanong la waatawut Zaaion, naan Jerusalem inikula la lia, a bina zin

Nakmai xa roro. Naagu balas faanong sin a taau-san tausan amun aangelo ina xawit nat faraxas dina vakot, naandi di izi watu varaxai wana dok-dokang. ²³ Naagu balas faanong pana aiziarang sin a funalik tuaan sin Nakmai, naandi ina naan ka ra varaar aizina naandi ikula la lia. Naagu balas faanong sin Nakmai, naan a rapti ikilizang sin aubina vaakdul, ma naagu balas faanong sin aubina di tak ina naan ka ra vatok fakdul mase naandi, ²⁴ ma naagu balas faanong sin Iesu, naan ina xa ra giu a rudaxaiang faaxur varaxai wana dia, ma naagu ra rudaxain a vaamuzazang iwana daraaina ina naa ra zavur nim pana. A dari angkanaan kai fazei wana azaan daxa nanga wana azaan a dari zin Aabel xa ra fazei wana.

²⁵ Naaguna xatkatong nim nanga, xuna naaguna wen lis a tora nim sin Nakmai araan kai dador. Naandi ina xawit di valos naan la pira angkari araan ka fanaau zin naandi inaan la waatawut Saainaai, xawit dit faraxas dina valaau ziaana aikilizang iwana puxaaiang. Ma xa vaaratunaan mase, dia zaait kawit nat faraxas dina valaau, tamon di lis a tora dia zina ina xai fanaau wat sin dia ikula la lia. ²⁶ Araan Nakmai xa ra dador zin amun Israael inaan la waatawut Saainaai, a lingna xa vadakdakur a pira angkari. Singsaxai naari xa ra xalxal malasing kari, “Faazaxai xaarik gana vadakdakur a pira angkari, ma xawit a pira angkari zingbe, a bara ma mof saait.” (*Aag 2:6*)

²⁷ Araan Nakmai xa piaat malasing kari, “faazaxai xaarik,” a knaaza dorang kari adu xana zuruk pizin amun saan ina xa valvaaliang, amun saan

ina naa ra vaziaar. Kana zuruk pizin naandi xuna amun saan kawit dit falvaaliang, dina iziar nanga.

²⁸ Malasing ma, dia dina wisfaadaxa zin Nakmai, wanaze dit suruk a bikabar ina xawit nat faraxas kana valvaaliang. Dina lotu zin Nakmai wana a varanopang ma a maraautang, a wat lotu angkanaan naan kat nanam pana, ²⁹ wanaze “Nakmai zin dia xa malasing a xaiaf dikdik, ina xana vaif pizin fanong mase amun saan faakdul.”
(*Lus 4:24*)

13

Amun Matmalabuk Ina Nakmai Xa Nanam Pana

¹ Naagunat maandaau wana gigiuang a matmalabuk iwana sasaxotang nim saksaxai, wanaze nim amun taatum lamaskana Kaarisito. ² Tuua naagu naxambain a matmalabuk iwana ruzuaaliang amun topuran lamaskana amun faal zinim, panaze azanon aubina ina di ra giu a matmalabuk angkanaan di ra ruzuaai amun aangelo, singsaxai xawit di rexaas adu naandi di ra giu azaan malasing kanaan. ³ Naaguna naxaam naandi ina di iziar lamaskana vaala vaamaazikang ma naaguna vawaal naandi, malasing adu nim saait naagu iziar lamaskana a vaala vaamaazikang faraxai wana naandi. Ma naaguna naxaam saait naandi ina aubina dit famazik naandi ma naaguna vawaal naandi, malasing adu di vamazik saait nim.

⁴ Ka daxa tamon nim faakdul, naaguna nop aizit maxuzang, ma axazak kana milivin be taak sina

o labana vaatak. Avuna Nakmai xana klis axazak ka giu a matmalabuk taksaat lamanar iwana izit maxuzang ma matmalabuk iwana milivinang a rapti o ravin tawarak. ⁵ Naaguna xatkatong nim nanga xuna naaguna mamaraxas siaana a matmalabuk iwana sasaxotang a kaakaai. Naaguna nanam be wana amun saan ina naagu rauxin fanong. Avuna Nakmai nanga xa ra piaat malas-ing kari,

“Gana wen fataling nua
ma gana wen paan siaanum.” *(Lus 31:6)*

⁶ Malasing ma dia dina wen maraaut, dina piaat be malasing kari,

“A Piran naan a rapti faawalang surugu,
malasing ma gana wen maraaut.
Gana wen maraurin aze rasaan aubina dina giu
wana nia.” *(Saam 118:6-7)*

⁷ Naaguna naxaam amun paamua zinim, ina di rat firai nim pana a dorang sin Nakmai. Naaguna inaxam pana a fnuaaia roroiang sin naandi, ma naaguna ving lalos ainaxam paazaaiang sin naandi. ⁸ Iesu Kaarisito xat faraxas laraf ma taning ma bulaai bulaai. Amun matmalabuk sina xana wen kulxulaai.

⁹ Awat faraviraaiang ina xa rawarak pana a dorang sin Nakmai, tuaa xana valos falmur nim. Ka daxa tamon a daxaiang sin Nakmai xana vadikdik a maskana dia. Tamon di valos amun lus iwana vanganang, kana wen fadikdik a maskana dia, ma xana wen fawaal naandi ina di valos saait amun

lus angkanaan. ¹⁰ Singsaxai dia di rauxin a aalta iwana lotu, ma amun pris sin amun Judaa xawit nat faraxas dina vangan pana.

¹¹ A waamua zin amun pris sin amun Judaa xat fazaak falbis a dari zin amun kaktalavaat ku lamaskana Non ka Xoxok Marazaat kuna talazang kuna zaf pizinang amun matmalabuk taksaat. Singsaxai amun kaktalavaat kudel angkanaan di vaif pizin la nguzamanar. ¹² Malasing saait bani Iesu xa ra xazanin a maazikang ma xa maat lamannar wana a balavaat ka varaxulin a bina laba xuna vaninizang aubina wana daraaina vaatak. ¹³ Malasing ma dia nanga dina waan inaan sina la nguzamanar angkanaan ma dina xazanin saait a maangilang faraxai wana naan. ¹⁴ Avuna xawit ta bina laba zin dia iriat kana iziar bulaai. Kawit. Dina zimbang pana a bina laba ina mur xana balas.

¹⁵ Malasing ma lamun taan faakdul dia dinat maandaau wana wisfaruiang Nakmai lamaskana aizina Iesu. A wisfaaruiang kanaan kana malasing a talazang ka waan sin Nakmai, araan a nguza dia xai fazei wana aizina. ¹⁶ Tuua naagu naxambain adu naaguna giu amun matmalabuk daxa ma naaguna italas sin aubina rawarak. Tamon naagu giu malasing kanaan ka malasing a talazang ka waan sin Nakmai ina naan kat nanam pana.

¹⁷ Naaguna langar zin amun paamua zinim, ma naaguna vamumut nim nanga lawaana naandi, wanaze dit katkatong nim, ma lamur dina vamaravaas a vaamuzazang sin naandi

lamarana Nakmai. Tamon naagu langar zin naandi, dina nanam pana a vaamuzazang sin naandi. Singsaxai tamon kawit, dina vaamuzas faraxai wana maskaluzang, ma xana wen fawaal nim.

¹⁸ Naaguna maainung pana maam. Maadi rex-aas mase adu ainaxamang simaam ka maravas, ma maadi saxot adu a matmalabuk simaam kana daxa wana amun saan faakdul. ¹⁹ Ma ga iaari dikdik sinim, naaguna maainung adu Nakmai xana kling faulin fazaus nia zinim.

A Maainungang Pana Faawalang Sin Nakmai

²⁰ Iesu xa ra lis a daraaina nanga xuna giuang a rudaxaiang ina xana iziar bulaai, ma wana dari angkanaan Nakmai iwana luaai xa ra varamaraat faulin a Piran sin dia Iesu ziaana maatang. Iesu xa rataamaai xaaul wana dia malasing axazak ka rataamaai xaaul wana amun sipsip. ²¹ Ga maainung sin Nakmai adu xana vatfaraxaas nim pana amun matmalabuk daxa vaakdul, xuna naaguna valos a sasaxotang ma inaxamang sina. Ga maainung saait adu naan kana vaamuzas lamaskana dia xuna xanat faraxas dia dina vananam naan. A marmari daxaiang kana uzaa zina bulaai bulaai. Ka vaaratunaan.

A Vaanongang Iwana Dorang

²² Amun taatum lamaskana Kaarisito, ga maainung nim naaguna langarin fatalamin amun dorang kanaan surugu xuna vadikdikang nim, panaze a waambaar angkari ga ra varaar xa waan sinim ka xalxaalif be.

²³ Ga saxot naaguna rexaas adu daaza dia Timoti, di vamiluaar vanong naan la vaala vaa-maazikang. Tamon kana wat fazaaus iriat, naanaan nimaa varaxai maadina wat iaa zinim.

²⁴ Naaguna lis a dor vaananamang simaam ka waan sin amun paamua vaakdul zinim, ma zin aubina ninis faakdul zin Nakmai. Naandi zaait in Itali, di lis a dor vaananamang sin naandi xa waan sinim.

²⁵ A daxaiang sin Nakmai xana iziar varaxai wana nim faakdul.

A Dorang Daxa Zin Nakmai
The New Testament in the Nalik Language of New
Ireland Province, Papua New Guinea
Nupela Testamen long toples Nalik long Niugini

copyright © 2023 Wycliffe Bible Translators Australia

Language: Nalik

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2024-03-28

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 28 Mar 2024 from source files dated 28 Mar 2024

42305cda-c6c8-512e-a277-ab36f573c0db